

досягається шляхом узгодження волі правоздатністю учасників процесу.

Метою даного інституту є задоволення прав і законних інтересів суб'єктів, підвищення легітимності прийнятих рішень, а також вирішення правових конфліктів.

Адже саме правова згода реалізується за допомогою консенсуальних правовідносин і породжує юридичні наслідки[2, 35 с.]

У сучасному українському законодавстві правовий консенсус реалізується у двох основних значеннях :

- як юридична процедура
- як результат досягнутої згоди ,форми якого чітко регламентовані нормами права

Отже, правовий консенсус знаходить своє формальне вираження практично у всіх галузях права .

Правовий консенсус можна поділити ,за способами упорядкування на: такий, що досягається *імперативним* методом регулювання правових відносин і таким ,що досягається *диспозитивним* методом регулювання правових відносин[2, с. 24]

Правовий консенсус ,заснований на *диспозитивному* регулюванні,опосередковується застосуванням уповноважуваних норм до учасників правових відносин.

Тому саме завдяки цьому досягається узгодження їх волі та правових інтересів на основі взаємних поступок та досягнення згоди.

Другим різновидом правового консенсусу в рамках цієї класифікації є правовий консенсус, що заснований на *імперативному* регулюванні . Зазначений вид правового консенсусу все ширше використовується у сфері публічно-правових відносин .[2, 11 с.]

Отже, я вважаю, що вивчення правового консенсусу дозволить нам поглянути на право та правову політику не позиції конфлікту, а з точки зору злагодженої взаємодії, єдиної цілі та співпраці.

На превеликий жаль, розуміння важливості даного інституту правового консенсусу відбувається дуже повільно. Адже зрозуміло всім, що для розвитку нашої унітарної країни необхідно широке використання принципів даного інституту. Так як рівень розвитку правового консенсусу відображає рівень розвитку суспільства в цілому.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок ,що правовий консенсус – це засіб упорядкування правового(юридичного) конфлікту , і він заснований на компромісі та взаємопоступках учасників цього конфлікту (суспільних відносин) , метою і функціонування якого є стан суспільної згоди і закріплення демократичних цінностей у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Правовий консенсус [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/222098.html>.
2. Кожокар І. П. Правовой консенсус:общетеоретический анализ : дис. канд. юр. наук / Кожокар Игорь Петрович – Саратов, 2006. – 200 с.
3. Скібіцька Л. І. Конфліктологія/ Поняття про консенсус / Л. І. Скібіцька. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 384 с.
4. Дадак О. Що таке консенсус [Електронний ресурс] / Олександр Дадак. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.oleksandrdaak.com/interesting/scho-take-konsensus.html>.
5. Кудрявцев В. Н. Юридическая конфликтология / В. Н. Кудрявцев. – Москва, 1995. – 317 с. – (Институт государства и права РАН)
6. Герасіна Л. М. Консенсус як стратегія примирення в політико-правових конфліктах : дис. докт. соц. наук / Герасіна Л. М. – Харків, 2006. – 24 с.

Здобувач кафедри історії держави та права НАВС

Капічон Ольга Григорівна

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК КОНСОЛІДУЮЧИЙ ФАКТОР УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

В ІСТОРИКО-ПРАВОВІЙ СПАДЩИНІ АКАДЕМІКА В.В. КОПЕЙЧИКОВА

Видатний правознавець, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, Відмінник освіти України – це все здобутки однієї людини. А ще наставник 12 докторів наук і 23 кандидатів. Він є автором понад 250 наукових праць, 10 з яких є особистими монографіями і 9 написаних у співавторстві [2, с. 346]. Вчений був людиною видатних здобутків і тяжкої долі. Лихоліття Другої світової війни і серйозна травма в боях не зломилася, а розпалила жагу до життя, натомість радянський режим загартував дух науковця, талант якого не можна обмежити рамками ідеології.

Володимир Володимирович Копейчиков – це ім'я не просто видатного вченого, педагога, наставника, але і великого патріота України. Все своє життя він поклав на розвиток і процвітання рідної землі. Досліджував права людини, місцеве самоврядування, піднімав тему демократії.

Його без перебільшення можна назвати гордістю багатьох вишів України, та перш за все – НАВС. Він був одним із тих, хто творив історію держави і права України, хто своїми поглядами та ідеями доводив її незалежність і відстоював державний суверенітет.

Напередодні нового 1983 року Київська вища школа Міністерства внутрішніх справ Союзу Радянських Соціалістичних Республік імені Фелікса Едмундовича Дзержинського (нині – Національна академія внутрішніх справ) відчинила двері перед вже іменитим вченим. З цього моменту і до останнього подиху, життя дослідника права було нерозривно пов'язаним з цим навчальним закладом. Кафедра теорії та історії держави і права поповнила свій науково-педагогічний склад. Педагог від Бога, друг, наставник, гордість кафедри і улюблений викладач – це все про нього. Академія стала йому другою домівкою, колеги сім'єю, а студенти дітьми. Це був багаторічний тандем видатного вченого, який прославляв навчальний заклад і який увіковічив ім'я В.В. Копейчикова в своїй історії.

Його педагогічне кредо було не тільки змусити вивчити, а перш за все викликати інтерес до науки. Тому одноманітний курс теоретичних дисциплін він запропонував урізноманітнити. Саме за його ініціативою у навчальний процес були запроваджені спеціальні навчальні курси «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Юридична компаративістика», «Методологія сучасного правознавства», «Основні національні правові системи». Завдячуючи наполегливій праці й організаторським здібностям, професор В.В. Копейчиков об'єднав на кафедрі висококваліфікованих фахівців, визнаних дослідників з теорії та історії держави та права, історії вчень про державу і право, конституційного та міжнародного права. Залучившись підтримкою колег, ініціює групу науковців академії, яка за дорученням Державного комітету з питань науки і технологій України розробляла проект «Концепції правоохоронної діяльності в умовах формування правової держави та громадянського суспільства в Україні» [3].

Завдяки цьому і не тільки Національна академія внутрішніх справ стала провідною установою з координації наукових досліджень з проблем теорії держави і права та вчень про державу і право. В свою чергу, академік В.В. Копейчиков стає головою координаційного бюро Академії правових наук України з цієї проблематики.

Багатогранність таланту академіка В.В. Копейчикова може бути предметом багатьох досліджень. Його ідеї та погляди є запитаними нині. До його праць звертаються провідні науковці сучасності. Проте в контексті нинішніх трагічних подій в Україні хочеться звернутися до теми відродження національної ідеї. Так, цю тематику теж не оминув стороною провідний вчений. Як і тоді, на початку 90-х років XX століття, Україна сьогодні виборює право на власну незалежність та державний суверенітет. Отож, що ж таке національна ідея за переконаннями академіка В.В. Копейчикова?

В своїх працях в основу національної ідеї він ставить особистість, її життя, права і свободи, добробут, культуру. Саме в ім'я людини повинні існувати і розвиватися суспільство та держава, саме громадяни наповнюють змістом національну ідею українського народу.

Отже, це і має бути відправною точкою формування нації. Академік В.В. Копейчиков доводив вірність таких переконань. І при подальшій розробці проекту Конституції України

1996 року, де він був членом Робочої групи Конституційної комісії, вчений наполягав саме на основоположності людини в правовій сфері національної держави.

Але з розвитком демократичних засад у світі, самого юридичного факту констатації захисту прав людини і громадянина стає недостатньо. Цивілізаційний підхід вимагає механізму практичної реалізації не тільки конституційних, але і природних прав та свобод людини і громадянина, а також ефективного їх захисту. Це ті європейські стандарти, на які має орієнтуватися Україна, взявши за мету вступ до Євросоюзу.

Цікавою є також така категорія як ідеологія. Безперечно, кожному суспільству вона притаманна. От тільки демократизм становища характеризується плюралізмом ідей. Лише тоталітарна система робить пануючою одну ідеологію і виражає нетерпимість до будь-якого інакodomства. Стаття 15 Конституції України закріплює принцип ідеологічної багатоманітності [1]. Ця норма є наріжним каменем в законодавчих системах цивілізованих країн Заходу, які давно узаконили широке коло прав для вільного розвитку особистості та гарантують їх реалізацію.

Говорячи про ідеологічні категорії, варто згадати майже трьохсотлітню бездержавність українського народу. 70-літнє ярмо радянської ідеології в XX столітті призвело до того, що навколишня дійсність сприймалася за норму. Академік В.Копейчиков тому і був великим вченим, що вбачав в цьому певну абсурдність. Адже почавши процес розбудови української держави, кристалізації нації як неповторної і самобутньої, суспільство не може бути підкорене єдиній ідеології. За твердженням самого вченого, тим і відрізняється демократичне суспільство від недемократичного, що в ньому не панує моноідеологія [4, с. 36].

Безперечно етнічна основа обумовлює історичну спрямованість нації, але не може ґрунтуватися виключно на ній. Україна – багатонаціональна держава, в якій проживає понад сотня різних народностей, які люблять свою державу, хоч і не мають приналежності до її титульної нації. Але не рідко виявляються щирішими патріотами ніж власне українці. Тому саме в єдності титульної нації і етнічних меншин можна збудувати справді демократичне суспільство та правову державу.

Як науковець, академік В.В. Копейчиков стверджував, що потрібно вірно розуміти зміст самої національної ідеї. Обмежувати її виключно етнічною ознакою означало б нехтувати здобутками демократичних цінностей. Адже органічне поєднання етнічної основи з поліетнічним формуванням призведе до гармонізації самого суспільства, розвитку нації, збагачення її, при цьому залишаючи за собою автентичне підґрунтя. Саме такий підхід є домінуючим в міжнародних документах світової співдружності держав [4, с. 38].

В цьому контексті варто відмітити міркування академіка В.В. Копейчикова і щодо самого поняття «національна держава». Спираючись на догми сучасних цивілізаційних підходів трактування цього визначення, вчений стверджував, що сама суть національної держави розуміється як така, що охоплює всіх громадян, які в ній проживають, незалежно від їхньої національної приналежності. Тобто не є доречним висловлювання будь-яких національних пріоритетів.

Формування нації – процес довготривалий і суперечливий. Тому зміст національної ідеї як духовної суті самого народу має постійно еволюціонувати. Громадянське суспільство в цьому розвитку виступає основою і методом досягнення самої цілі – закріплення людини як найвищої цінності. Проте важливими складовими національної ідеї, що стосується становища людини у суспільстві, мають бути розвиток її національної самосвідомості, культури, інтелекту нації загалом, виховання членів суспільства у дусі носіїв ідеалів демократії і прогресу, активних діячів на ниві національного розвитку України [5, с. 17].

У своїх працях вчений застерігав, що національна ідея настільки значна, настільки й небезпечна, якщо перетворюється в самоціль. Адже будучи гіпертрофованою, вона звільняє національні переконання від впливу розуму і моралі, підмінює дійсні ідеали культури націоналістично деформованими уявленнями і переконаннями. У багатонаціональній державі, якою наразі є Україна, це може призвести до непередбачених наслідків [6, с. 32]. Така дискусійність питання таки увінчалася успіхом. В Преамбулі Конституції України все ж міститься доречне уточнення: «Український народ – громадяни України всіх

національностей» [1].

Академік В.В. Копейчиков, окрім дослідження етнічно-культурних особливостей нації, писав і про решту не менш важливих складових національної ідеї. Мова йде про задоволення базових потреб людини, тобто матеріально-економічні умови життя. Як і стверджував сам науковець, громадянське суспільство неможливе без рівноправності всіх форм власності та їх захисту. Адже людина може бути економічно вільною лише тоді, коли матеріально забезпечена і законно володіє власністю. «Громадянське суспільство – це сфера самовияву вільних індивідів та об'єднань громадян, які добровільно об'єдналися і захищені від незаконного втручання органів державної влади в їх діяльність», - стверджував академік [6, с. 27]. Отож, матеріальна складова виступає основою піраміди по формуванню громадянського суспільства як базису національної ідеї в правовій державі.

Говорячи про духовну складову, то академік В. Копейчиков зазначав, що це є процес постійного вдосконалення, при чому як особистості окремо, так і нації в цілому. Проте історично сформована ментальність українського народу свідчить про певну пасивність громадянської позиції. Та все ж незмінним фактом залишається історично сформована правова культура українського народу.

Тому ще однією складовою національної ідеї і має виступати правосвідомість і правова поведінка кожного члена суспільства. Це дозволить побудувати дійсно правову державу. Повага до Закону і довіра до суду – є фундаторами у цьому процесі. Можна багато говорити про недосконалість правової системи. Проте вона не зможе повністю себе реалізувати допоки кожен із нас не буде дотримуватися правових норм і нести відповідальність за їх порушення. Правова ідея, суть якої зводиться до того, що право виступає узагальнюючою мірою свободи, рівності й справедливості, сприяє реальному здійсненню людських ідеалів. Саме право розглядає людину з точки зору найвищої цінності як де-юре, так і де-факто [4, с. 40-42].

З положень про правову складову органічно витікає ще один аспект національної ідеї – держава. Повноцінно реалізувати себе як нація народ не може без власної країни. Це тісно переплетені поняття. Етнічний народ і справді є першочерговим елементом, який лежить в основі створення держави. Навіть походження назви країни зазвичай відповідає народності, що історично проживає на конкретній території.

На жаль, протягом кількох століть українці були тим самим бездержавним етносом, який мав всі атрибути нації окрім власної держави. Тому формування власної країни стало не просто ідеєю, а метою боротьби. І ця мета довгі століття піднімала українців на повстання, саме вона не давала забути мову прадідів, передавати нащадкам традиції, плекати культуру і пам'ятати історію. Повноцінно реалізація мети по створенню власної держави відбулася в 1991 році після прийняття 24 серпня Акту проголошення незалежності України та проведеного референдуму 1 грудня 1991 року. Проте, на жаль, захист незалежності України продовжується і у смертельному двобої в ХХІ столітті.

Не менш важливою складовою формування нації виступає мова. Це розумів академік В.В. Копейчиков. На його переконання, статус державної мови мав бути закріплений конституційно за українською мовою. При чому єдиною! Громадяни України повинні її знати, це мова спілкування з державними структурами, офіційна мова державних службовців та офіційного листування. Проте як демократична держава, Україна мала гарантувати всебічний розвиток мов національних меншин, а також право громадян на вільне спілкування обраною мовою у повсякденному житті. Державна мова, безспірно, є об'єднуючим фактором, який сприяє консолідації нації і виступає одним із ключових елементів національної ідеї в правовій державі.

Говорячи про ментальні цінності, не можна не згадати багату культуру українців як міру духовності й розвитку. Справа в тому, що культура відноситься до того кола суспільних явищ, які не поділяються за класовими ознаками. Вона є єдина. За словами академіка В.В. Копейчикова, культура є загальнонародною, а її розвиток і збагачення відносять до ще однієї складової національної ідеї. Культура покликана розвиватися як загальнодоступна для всіх верств населення, звісно за деякими розбіжностями соціальних основ, але ні в якому разі не

слід говорити про її замкнутість. Адже залучення широких мас населення в культурне середовище піднімає його рівень і наповнює новим сенсом саме існування культури.

Однією із складових культури є християнська віра, вплив якої на суспільство є беззаперечним. Навіть ретроспективний погляд на розвиток української нації доводить, що сучасні культурні, правові та духовні підвалини цивілізації почалися ще задовго до хрещення Русі (першими київським князями, які прийняли християнство, були Аскольд наприкінці IX ст. та Ольга у середині X ст.).

Тому можна стверджувати, що державна релігія – християнство – стала супутницею у багатьох сферах життя українців. Високодуховна нація, на жаль, сьогодні змушена доводити своє право на власну автокефалію, хоча саме Великий київський князь Володимир в Русі провів церковну реформу в 988 році, за якої християнство стало державною релігією, а церква – державною інституцією. Цим і поклав початок поширення християнства на землях східної Європи [7, с. 77-78].

Отож, зміст національної ідеї коротко можна звести до трьох найважливіших положень: незалежність держави, свобода людини, збереження та збагачення історико-культурних підвалин самої нації. В різні часи акцент цих положень міг змінюватися, проте не зникав жоден з компонентів. Функціональне навантаження національної ідеї в процесі її історичного розвитку змінилося з «революційного» та «еволюційне». Тобто її кінцевою метою вже виступає подальший захист суверенітету держави, що і є безпосереднім втіленням національної ідеї, підвищення рівня життя населення задля збагачення всіх аспектів розвитку – духовних, соціальних, матеріальних – на засадах рівноправ'я всіх учасників відносин «громадянин – держава».

Дослідження національної ідеї українського народу є лише однією сторінкою у великій книзі творчої історико-правової спадщини, яку залишив по собі великий вчений.

У висновку хочеться додати, що академік В.В. Копейчиков – особистість багатомірна і багатогранна, визнаний науковець, геніальний педагог, мудрий наставник і невтомний трудівник. Таким він запам'ятався своїм друзям, колегам, учням, послідовникам. Істинний патріот України, який своєю наполегливою працею творив історію і розвивав правову науку, а талантом надихав майбутні покоління на нові звершення. Своє життя він присвятив самовідданому служінню Законів, вихованню правоохоронців – захисників прав і свобод громадян незалежної України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (Остання редакція від 30.09.2016 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254>;
2. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К.: "Українська енциклопедія" імені М.П. Бажана, 2001. — Т. 3: К - М. — 736 с;
3. Володимир Володимирович Копейчиков. Наукова школа прав людини та їх забезпечення в діяльності правоохоронних органів / Упорядники: Максим Миколайович Пендюра, Станіслав Дмитрович Гусарев, Володимир Степанович Заяць, Олександр Деонісович Тихомиров // Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2008. - 34 с.;
4. Копейчиков В.В. Сучасна українська національна ідея: особистість, суспільство, право, держава / В.В.Копейчиков // Вдосконалення законодавства України в сучасних умовах: Збірник наукових праць. – Випуск 1. – К: Інститут Законодавства Верховної Ради України, 1996. – С. 36 – 48.;
5. Капічон О.Г. Національна ідея в працях академіка В.Копейчикова // Міжнародна науково-практична конференція «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу» (м. Херсон – 2015 р.). – С. 15-18;
6. Копейчиков В. Про теоретичні засади конституційного ладу (згідно з проектом Конституції України, який винесено на всенародне обговорення) / В.Копейчиков // Вісник Академії правових наук України. - №1. – Х.: «Основа», 1993. – С. 26-34;

Студент 2-го курсу Факультету № 2 ННІ №3
НАВС

Карпенко Кристина Романівна
ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТЕОРІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Теорія модернізації (модернізму) являє собою сукупність розповсюджених в західній політології і соціології концепцій суспільно-політичного і економічного розвитку, які пояснюють процес переходу від стабільного традиційного до сучасного індустріального і постіндустріального суспільства, яке безперервно змінюється.

Поняття «модернізація» з'явилося на початку 50-х рр. XX ст. для характеристики країн, які здійснювали перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, тобто інформаційного суспільства, насамперед через удосконалення економічної інфраструктури, управлінських механізмів економічного зростання та використання найновіших технологій передачі інформації [2, с.104].

Сам термін у перекладі з англійського означає «осучаснення» та передбачає впровадження у суспільство ознак сучасності. П. Штомпка виділяє три значення поняття:

- синонім усіх прогресивних змін, коли суспільство рухається уперед згідно з прийнятою шкалою змін;
- синонім сучасності, коли йдеться про комплекс соціальних, політичних, економічних, культурних й інтелектуальних трансформацій, котрі мали місце на Заході з XVI ст. і досягнули свого апогею у XIX—XX ст.;
- зусилля слаборозвинених або відсталих суспільств, спрямовані на те, щоб наздогнати провідні, найрозвиненіші країни [4, с.170-171].

Такими чином, термін модернізація описує велику кількість одночасних змін у різних сферах соціуму.

Проте, існують різні тлумачення модернізації. Одні дослідники розглядають модернізацію як перехід від традиційного суспільства до сучасного; інші вважають модернізацією будь-яке динамічне, свідомо регульоване і якісне покращання в економічній та політичній сферах; інші — розрізняють два модернізаційні переходи: від аграрного до індустріального суспільства і від традиційного до сучасного; ще інші — вважають модернізацію єдиним процесом, який, почавшись чи то революцією у Нідерландах 1580 р., чи то англійською революцією 1642 р., чи навіть французькою революцією 1789 р., досі ще не завершився; дехто — пропонує розглядати модернізаційний процес у кожній країні окремо [1, с. 7-88].

У процесі еволюції модернізації як міждисциплінарної теорії та її поступової політизації викристалізувалося поняття «політична модернізація», яке нині пов'язується з формуванням політичних інститутів, соціальною мобілізацією, розширенням політичної участі населення, закріпленням демократичних цінностей, норм та управлінських засад у сучасному українському суспільстві.

Її складові:

- наближення до диференційованої політичної структури з високою спеціалізацією політичних ролей та інститутів;
- еволюція політичної системи у напрямку створення сучасної суверенної держави;
- посилення ролі держави;
- розширення сфери дії та посилення ролі законодавчого поля, що поєднує державу та громадян;
- зростання чисельності громадян (осіб з політичними і громадянськими правами), розширення залучення до політичного життя соціальних груп та індивідів;
- виникнення та зростання політичної бюрократії, перетворення раціональної деперсоніфікованої бюрократичної організації на домінуючу систему управління та контролю;